

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки
(Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975)

Ефективна економіка № 8, 2014

УДК: 338.432:631.147

О. С. Щекович,

доктор економічних наук, завідувач кафедри інноваційного менеджменту та управління бізнес-процесами,
Криворізький національний університет, м. Кривий Ріг

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ТОРГІВЛІ ОРГАНІЧНОЮ ПРОДУКЦІЄЮ

O. Schekovych,

Doctor of Economics, Associate Professor, Head of Innovation Management and Business Process Management Department,
Kryvyi Rih National University, Kryvyi Rih

REALITIES AND PROSPECTS OF TRADE OF ORGANIC PRODUCTS

Пропозиція натуральних продуктів на внутрішніх ринках країн не задовольняє зростаючого попиту, що сприяє посиленню зовнішньоекономічної діяльності. Ринок органічної продукції по своїй суті є специфічним, тому і торгівля органічною сировиною та товарами має певні особливості. Існують відмінності у торгівлі всередині Європейського Союзу та з третіми країнами. Метою даної статті є дослідження процедури експортно-імпорتنних операцій органічної продукції та їх вплив на економіку країн в цілому.

The offer of natural products on the domestic market does not satisfy the growing of demand that contributes the foreign economic activity. The market for organic products in its essence is specific, so the trade of organic products and raw materials have certain characteristics. There are differences within the European Unions and trade with third countries. The purpose of this article is to study the procedure of export-import operations of organic products and their impact on the economy of the country as a whole.

Ключові слова: органічна продукція, імпорт, експорт, експортно-імпорتنні операції, виробники, попит, пропозиція, торгівельні відносини.

Keywords. Organic products, import, export, export and import operations, producers, demand, supply, trade relations.

Постановка проблеми. Практичною реалізацією загальної концепції «сталого розвитку» в сфері аграрного виробництва є органічне сільське господарство що задовольняє потреби сьогодення, гармонізуючи та узгоджуючи як економічні, екологічні та соціальні цілі в галузі сільського господарства, так і суспільні блага в цілому. Основною метою ведення органічного виробництва є отримання екологічно чистих, здорових та повноцінних продуктів харчування. Проте і економічний фактор є немало важливим. Вироблену продукцію необхідно реалізувати, а отже потрібно визначити ринки збуту та побудувати взаємовідносини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження світового ринку органічної продукції відображено у працях В.І. Артиша, В.Г. Потапенко, О.М. Потапенко, Р.В. Левкіна, М.К. Шикуди, В.О. Шлапака, М.І. Кобця, Є.В. Мілованова, Н.В. Бородачової на інших. Проте експортно-імпорتنні операції відображені поверхнево і потребують більш детального розгляду.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є дослідження процедури експортно-імпорتنних операцій органічної продукції та їх вплив на економіку країн в цілому. Для досягнення поставленої мети необхідно за допомогою синтезу та аналізу згрупувати дані по експортно – імпорتنних операціях органічною продукцією та дати оцінку перспектив розвитку торгівельних відносин у майбутньому.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з підвищенням вимог до якості продуктів харчування зростає і потреба у якісних продуктах, зокрема і органічних. Специфіка виробництва органічної сировини та товарів зумовило розпоршеність осередків виробництва. Пропозиція натуральних продуктів на внутрішніх ринках країн не задовольняє зростаючого попиту що сприяє посиленню зовнішньоекономічної діяльності.

Одним із найбільших ринків є ринок Європейського Союзу. На його території проживає 7% світового населення та сконцентровано 25,2% світового ВВП. Єдина збірка торгівельних правил, що поширюється на усі країни-члени, найнижчі у світі тарифи на імпорт, можливість користування низьким або безтарифним доступом до ринку ЄС країнами що розвиваються - сприяють співробітництву між товариством та країнами, що не входять до їх числа [1].

Країни Європейського Союзу є основним споживачем органічних продуктів, тоді як в країнах Центральної та Східної Європи – переважає виробництво. Це сприяє активізації торгівлі між країнами. Саме тому, даний ринок є дуже привабливим для українських виробників органічної продукції.

З 1993 року, завдяки Генеральній системі преференцій (ГСП), експорт українських товарів до ЄС є значно спрощений. Українські експортери приблизно 42 % усієї сільськогосподарської продукції можуть вільно продавати на ринку ЄС без обкладання митом (митом для країн, що мають статус найбільшого сприяння (КНС))[2]. Проте, торгівля органічними товарами має певні особливості. Розглянемо їх детальніше.

Загальні рамки органічного виробництва на території союзу визначено Директивою ЄС 2092/91. Із її впровадженням було скасоване національне регулювання, створено єдиний ринок органічної продукції, а також відкрито ринок органічної продукції для імпорту з «третіх країн». Принципи органічного сільського господарства визначені Постановою Ради (ЄС) № 834/2007 від 28.06.2007 р. та Регламентом Комісії (ЄС) №889/2008 від 05.09.2008 р.

Починаючи з 2011 року на території ЄС запроваджена Система контролю імпорту (ICS) - електронна система управління безпекою, що регулює імпорт та транзит товарів через митну територію союзу. Її головною метою є модернізація та посилення контролю за митними процесами в Європі, розширюючи електронну обробку вантажів. Координування та управління роботою ICS покладено на Європейську Митну ініціативу, відому як «Довгостроковий Стратегічний план» (MASP) [3].

Із лютого місяця 2013 року Європейська Комісія (ЄК) повідомила про наміри внести зміни до постанов, які регулюють імпорт органічних продуктів до ЄС. В першу чергу це стосувалося зміни вимог до сертифікації імпортової продукції з третіх країн. Проектом Регламенту Комісії, розроблений Європейською комісією, були внесені зміни до Постанови (ЄС) № 1235/2008 що містить детальні правила для виконання Постанови Ради № 834/2007 щодо заходів стосовно імпорту органічних продуктів з третіх країн. Сфера дії даного документу розповсюджується на сільськогосподарську продукцію (в тому числі і аквакультури) призначену для розміщення на ринку ЄС як органічних, для покращення контролю за обігом імпортованих органічних продуктів.

Згідно Постанови Ради (ЄС) № 834/2007 від 28.06.2007 імпорт органічних продуктів з будь-якої третьої країни може здійснюватися на території Співдружності за певних умов:

- 1) Продукт має відповідати положенням, викладених у даній постанові
- 2) Усі оператори (у тому числі і експортери) повинні бути перевірені контролюючою інстанцією або органом контролю;
- 3) Оператори повинні надати у будь-який момент імпортерам або уповноваженим органам сертифікат, зазначений у даній постанові.

Спеціальні правила отримання продуктів з третьої країни визначені Регламентом Комісії (ЄС) № 889/2008 від 5 вересня 2008 р., згідно яких органічні продукти повинні ввозитись у відповідній тарі або контейнерах і закриті таким чином, щоб запобігти підміні вмісту та мати відповідні позначки та номери для ідентифікації партії [4]. При імпорті органічного продукту з третьої країни вантажоотримувач (перший) перевіряє цілісність контейнера та наявність і відповідність вимогам сертифіката. Результати даної перевірки чітко зазначаються у звітній документації.

Оформлення експорту – імпортованих операцій супроводжуються оформленням низки офіційних документів. З однієї сторони – це підтвердження відповідних характеристик продукції, а з іншої – створення технічних бар'єрів в торгівлі.

На території ЄС процедура експорту органічної продукції з третіх країн відмінна від тієї що діє в межах союзу. По-перше, будь яка продукція, що перетинає кордон Євросоюзу повинна бути авторизована. Тобто, підприємство – виробник повинно бути сертифікованим контролюючим органом, що має міжнародну акредитацію відповідно до стандарту органічного виробництва, що визнаний Європейською комісією як рівнозначний стандарту ЄС.

По-друге, після підписання контракту, імпортер повинен одержати імпортований дозвіл в органах своєї країни, на які покладено ці функції. Цей процес є довготривалим, займаючи від 2 тижнів до 2 місяців. Тому необхідно заздалегідь планувати експорт органічної продукції.

По-третє, кожна партія органічних продуктів повинна супроводжуватись експортним сертифікатом, виданого контролюючим органом експортера із зазначенням коду контролюючого органу третіх країн, або контролюючим органом у третій країні що пройшли процедуру авторизації імпорту згідно зі статтею 19 Регламенту ЄС № 1235/2008, та дозволяє розмитнити продукцію як органічну. А продукти, що імпортуються за еквівалентною системою, повинні мати сертифікат, виданий уповноваженим органом влади або затверджений контролюючою інстанцією чи органом контролю відповідної третьої країни (п.33. Постанова Ради (ЄС) № 834/2007).

Відмінності в державному регулюванні органічного сільськогосподарства країн та в приватних стандартах є стримуючим фактором зростання світових ринків органічної продукції, створюючи перешкоди в торгівлі. Програма акредитації сертифікаційних установ під егідою IFOAM сприяє гармонізації базових вимог до органічної продукції. Проте, з 06.12.2011 року було спрощено режим імпорту до ЄС для контролюючих органів з офіційного переліку, опублікованого в додатку IV до Постанови № 1267/2011. Із 70 поданих заявок сертифікаційних органів лише 30 було затверджено та включено до переліку. В Україні ж з 16 діючих сертифікаційних органів лише ТОВ «Органік стандарт» (Україна) та компанія «Етко» (Туреччина) ввійшли до даного переліку. Так, з 1 липня 2012 року, для продукції, сертифікованою контролюючим органом, із даного переліку, експорт здійснюється без отримання імпортованого дозволу. Проте посилюється режим контролю за самими контролюючими органами. В цілому, це послаблює навантаження на виробників продукції та сприяє збільшенню обсягів вітчизняного експорту органічної продукції спрямованих на європейський ринок [5].

Запровадження з початку 2013 року ввізних скорочених декларацій (PDS) через систему ICS (Import Custom System), дозволяє аналізувати ризики до прибуття вантажів на територію ЄС, забезпечуючи оперативний митний контроль та поліпшуючи безпеку Євроспільноти в загальному. Декларація подається лише в електронному вигляді із застосуванням прикладної програми електронних повідомлень, розробленої за технічною специфікою XML для підприємств. Фірми повинні бути зареєстровані в PDR. Повідомлення в систему ICS, повинно подаватись фізичною особою з допомогою відповідного ключа. Термін пред'явлення декларації та обсяг даних в ній залежить від виду транспорту, яким поставляється товар (таблиця 1).

Відповідальність за подання декларації покладена на перевізника, який має право укласти договір з будь-якою довіреною особою, представником, брокерською фірмою, отримувачем товару, що має необхідну інформацію щодо вантажу а також доступ до електронного декларування відповідної країни ЄС.

Таблиця 1.

Терміни представлення декларації при ввезенні вантажу на митну територію Європейського Союзу

Вид транспорту	Термін	Уточнення
автомобільний транспорт	не менш, ніж за годину	фактичне прибуття на територію ЄС
залізничний транспорт	дві години	фактичне прибуття на територію ЄС
авіаперевезення	як мінімум за чотири години	до прибуття повітряного судна в ЄС
морський транспорт:		
-контейнерні перевезення	від 24 годин	перед завантаженням у порту виходу морського транспорту
-масові перевезення	щонайменше чотири години	перед прибуттям до порту митної зони спільноти
в інших випадках	щонайменше дві години	перед прибуттям у порт митної зони ЄС.

Сформовано автором на основі джерела [6]

Започаткована система інспекції/контролю органічної продукції в ЄС, що здійснює нагляд і за імпортом в країни союзу, є змішаною – державно – приватною. Сертифікаційні установи контролюють фермерські господарства, харчову промисловість й імпортерів з інших країн та сертифікують продукцію, а державні органи здійснюють акредитацію та контроль за їх діяльністю.

Наявність сертифікату, виданого сертифікаційною установою акредитованою в ЄС – є обов'язковою вимогою при експорті органічної продукції до ЄС. Програма добровільної міжнародної акредитації сертифікаційних установ доступна всім і здійснюється незалежною компанією IOAS, заснованою IFOAM. Взаємне визнання сертифікацій між акредитованими установами регулюється багатосторонньою та двосторонньою угодою.

Федерація органічного руху України здійснює значний внесок для просування органічної продукції на зовнішні ринки та сприяє збільшенню експорту. Так, було здійснено переклад на українську мову ряд нормативних документів Євросоюзу щодо регулювання органічного сектору, згрупованих у Довідниках стандартів ЄС Книга 1 (2008 р.), Книга 2 (2010 р.) та Книга 3 (2013 р.).

З метою сприяння розвитку торгівлі з країнами, що розвиваються в ЄС у 2004 році започаткована Служба підтримки експорту. А з 27 травня 2013 року Європейською Комісією започатковано оновлену і вдосконалену службу підтримки експорту. Вона являє собою безкоштовну онлайн – службу що інформує країни, що розвиваються про способи здійснення експорту в ЄС-вимоги, податки, тарифи, преференційні угоди, правила походження товару, статистика. Оновлена версія служби полегшує пошук необхідної інформації потенційними експортерами. Зокрема:

- розділ «Мій експорт» надає інформацію про ключові дані на конкретний випадок
- нові сторінки висвітлюють організацію торгівельної системи ЄС
- тлумачення законодавства ЄС
- роз'яснення правил та підтвердження походження товару, що дає право скористатись перевагами преференційної угоди;
- відео інформування, як користуватись сайтом.
- надання повного списку вимог для конкретного виду продукції;
- вираховує тариф на імпорт із визначенням можливості застосування преференційних тарифів у конкретному випадку
- надання списку торгівельних контактів ЄС
- допомога у проведенні дослідження ринку через надання детальної статистики торгівельних потоків ЄС
- інформація про преференції, якими можна скористатись в конкретному випадку та способи поліпшення походження продукції.

Інформація на ресурсі постійно оновлюється а також проводяться тренінги з підвищення компетентності у зовнішньоекономічній сфері. Інформація на порталі представлена англійською, французькою, іспанською та португальською мовами [7].

Урядами або приватними установами деяких третіх країн розроблені та запроваджені спеціальні системи контролю за обігом органічних продуктів. Надання можливості контролюючим органам, що сертифікують імпорту продукцію до ЄС, здійснювати конкретні посилання на ці системи в сертифікатах сприяє покращенню процесу моніторингу даної продукції [8].

Покладення в основу державного регулювання ринку органічної продукції розробок IFOAM дозволяє:

- спростити національне законодавство
- вирішити проблему міжнародної узгодженості
- заощаджує ресурси і кошти
- зменшує навантаження на виробників.

Це можливо через :

- включення в законодавство посилань на базові стандарти та акредитаційний критерій IFOAM;
- визнання акредитації IFOAM для роботи сертифікаційних установ в країні;
- використання послуг IOAS національними сертифікаційними установами.

Проте, надання переваги тим чи іншим бізнесовим стандартам а також довіра до конкретної сертифікації визначається виключно покупцями та споживачами органічної продукції, що в цілому впливає на формування пропозиції на органічному ринку.

Висновки. Наявність в Україні сертифікаційних органів, офіційно визнаних Європейським Союзом, які сертифікують продукцію виробників, можуть не лише гарантувати відповідність продукції Стандарту з органічного виробництва та переробки для третіх країн, а й забезпечують вільний доступ органічної продукції на зовнішній ринок по спрощеній процедурі експорту. Така процедура сприяє експортній діяльності виробників та підвищує рівень довіри до якості органічних продуктів з боку споживачів.

Використовуючи ресурси Служби підтримки експорту ЄС можливо суттєво збільшити обсяги експорту органічної продукції на територію союзу, що позитивно впливатиме на економіку нашої країни. А врахування розробок IFOAM при державному регулюванні українського ринку органічної продукції сприятиме встановленню тісних торгівельних відносин з країнами угруповання.

Список використаних джерел.

1. Європейська Комісія започаткувала оновлену і вдосконалену Службу підтримки експорту ЄС (27/05/2013) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/press_corner/all_news/news/2013/2013_05_27_1_uk.htm (http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/press_corner/all_news/news/2013/2013_05_27_1_uk.htm)
2. Двостороння торгівля між Україною та ЄС [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu_ukraine/trade_relation/bilateral_trade/index_uk.htm (http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu_ukraine/trade_relation/bilateral_trade/index_uk.htm)
3. Совершенствование таможенного процесса в Европе [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.dhl.com.ua/ru/express/shipping/customs_support/import_control_system.html (http://www.dhl.com.ua/ru/express/shipping/customs_support/import_control_system.html)
4. ЄС: зміни вимог до сертифікації органічної продукції [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ukrexporth.gov.ua/?new=8829&country=eu> (<http://ukrexporth.gov.ua/?new=8829&country=eu>)
5. Експорт органічних продуктів з України до ЄС стане простішим? <http://organic.ua/2009/03/1593-eksporth-organichnyh-produktiv-z-ukrainy-do-jes-stane-prostishym> (<http://organic.ua/2009/03/1593-eksporth-organichnyh-produktiv-z-ukrainy-do-jes-stane-prostishym>)
6. Нова система імпорту до країн ЄС [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.zp-pravda.info/index.php?option=com_content&view=article&id=2671%3A2011-01-13-18-57-02&Itemid=53 (http://www.zp-pravda.info/index.php?option=com_content&view=article&id=2671%3A2011-01-13-18-57-02&Itemid=53)
7. Європейська Комісія започаткувала оновлену і вдосконалену Службу підтримки експорту ЄС (27/05/2013) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/press_corner/all_news/news/2013/2013_05_27_1_uk.htm (http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/press_corner/all_news/news/2013/2013_05_27_1_uk.htm)
8. ЄС: зміни вимог до сертифікації органічної продукції [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ukrexporth.gov.ua/?new=8829&country=eu> (<http://ukrexporth.gov.ua/?new=8829&country=eu>)

References.

1. “Yevropeiska Komisiia zapochatkuvala onovlenu i vdoskonalenu Sluzhbu pidtrymky eksportu YeS”, (27/05/2013), [Online], available at: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/press_corner/all_news/news/2013/2013_05_27_1_uk.htm
2. “Dvostoronnia torhivlia mizh Ukrainoiu ta YeS”, [Online], available at: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu_ukraine/trade_relation/bilateral_trade/index_uk.htm
3. “Sovershenstvovanye tamozhennoho protsessa v Evrope”, [Online], available at: http://www.dhl.com.ua/ru/express/shipping/customs_support/import_control_system.html
4. “YeS: zminy vymoh do sertyfikatsii orhanichnoi produktsii”, [Online], available at: <http://ukrexporth.gov.ua/?new=8829&country=eu>
5. “Eksport orhanichnyh produktiv z Ukrainy do YeS stane prostishym?”, [Online], available at: <http://organic.ua/2009/03/1593-eksporth-organichnyh-produktiv-z-ukrainy-do-jes-stane-prostishym>
6. “Nova systema importu do krain YeS”, [Online], available at: http://www.zp-pravda.info/index.php?option=com_content&view=article&id=2671%3A2011-01-13-18-57-02&Itemid=53
7. “Yevropeiska Komisiia zapochatkuvala onovlenu i vdoskonalenu Sluzhbu pidtrymky eksportu YeS”, (27/05/2013), [Online], available at: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/press_corner/all_news/news/2013/2013_05_27_1_uk.htm
8. “YeS: zminy vymoh do sertyfikatsii orhanichnoi produktsii”, [Online], available at: <http://ukrexporth.gov.ua/?new=8829&country=eu> (<http://ukrexporth.gov.ua/?new=8829&country=eu>)

(<http://www.poligrafua.net/>)

(<http://www.bigmir.net/>)

Врогу.

ТОВ "ДКС Центр"